www.kurdistannet.org
21-7-2006 9:40بەکاتی ناوەندی ئەوروپا

قەیرانی لوبنان لەگەمەی ستراتیجی نێودەوڵەتی ... شەیدا بڵباس

لەڕووبەرێکی بچوکی جوگرافیا، هەڤدەتایفەلەسنووری وولاتێکدا، کەفرەنەتەوەیی و ئایینی و ئایینزا لەخۆدەگرێت.. سیستەمێکی دیموکراسی و نیمچەفیدرالی، لەژێرخانی ئابووری دارماو.. بەهۆی کێشەی ناوەکی و دەستێوەردانی دەرەکی، نەتەوایەتی و ئایینی، تەنها لەسنوورێکی دیاریکراوی نەخشەو پاسەپۆرت و دراو، لەژێر ئالاێک کۆیاندەکاتەوەکەناوی لوبنانە.

خەڵکێکی ڕووخۆش و بەختەوەر و ئەهلی سەفا، ڕۆشنبیر و توندڕەو لەوولاتێکی نەکشتوکاڵی و پیشەسازی و بازرگانی، بەهۆی تووشبوونی قەیرانی سیاسی و سەربازی 75٪ی دانیشتووانی کۆچیان کردووەو تاراوگەبۆتەدووەم وولاتی ژیانیان. سەرژمێری دانیشتووانی خۆی لەسێ ملیۆن کەس دەدات، کە11٪ی کوردن. سنووری لەباشوور بەئیسرائیل و باکور و ڕۆژهەلاتی بەسوریا و ڕۆژئاوای بەکەناری دەریای میدیتیریانەوەبەندە.

لوبنان زادەی پاشمەرگی ئیمپراتۆری عوسمانیە، واتەلەدابەشکردنی سایکس - بیکۆ، کەتائەو کاتەبەشێک بوو لەشام و بەچیای لوبنان ناسرابوو. ڕۆژئاوا بەهۆی توندڕەوی ئیسلام و شۆفێنیستی ئەرەبی لەناوچەکەدا، وەک پەناگەێک بۆ پاراستنی کریستیان و غەیرەئەرەب لەناوچەکە، لوبنانیان جیاکردەوە. بەلام لەدوای هەڵگیرسانی ئاگری شەڕی نێوان فەلەستین و ئیسرائیل، کەئەرەب لەڕوانگەی نەتەوەیی و ئایینی ڕووبەڕووی وەستان، هەمیشەلوبنانیش وەک تەنێکی نزیک بەکوورەی ئاگری قەیران، پرۆشکی بەرکەوتووە.

لەدوا قەیرانی بەر لەئێستای کەبەڕاکردنی میشیل عۆن و تا هاتنی ڕەفیق حەریری بۆ سەر کورسی سەرۆک وەزیری کۆتایی پێهات؛ لوبنانێکی وێرانکراوی خستەسەرساجی عەلی. ئەمجارەیان تەواوی پێکهاتەکانی خۆیان کورتکردەوەلەسێکوچکەی [کریستیان، سوونە، شیعە] و هەموو پۆستی فەرمانڕەواییان بەسەر ئەم سیستەمەتازەیەدابەشکرد، بەڕێکەوتنێکی تێکڕایی، هەر چەندەلەبەر کیانی هەیبەتی سەربازی و سیخوڕی سوری بەنیمچەداگیرکراوی مایەوەتا بەندی 1959ی UN بۆ دەرکردنی سوریا لەخاکی لوبنان.. کەکوشتنی حەریری بووەبەڵگەیک بۆ پاساوی دەرپەڕانی لەلایەن ڕۆژئاواوە.

لەکاتی شەڕی ناوەخۆی لوبنان، کەلەنێوان ئیسلام و کریستیان بەرپابوو، لوبنان بووبەدوولەت ڕۆژهەلات بەر کریستیان و ڕۆژئاواش بەر ئیسلام کەوت.. شەڕەخوێناویەکەیان چووەناو قۆناغێکەوەتا وولاتانی ئەرەبی بەڕەزامەندی ڕۆژاوا داوا لەسوریا بکەن بۆ چوونەناوخاکی لوبنان بۆ کپ کردنەوەی باری شێواوی ئەو ئاژاوەی کەخەریکبوو لەقەبارەی خۆی بترازێت تا باری ئاسایشی بگەڕێتەسەر دۆخی پێشووی. بەچوونەلەشکری سوریا بۆ ناو خاکی لوبنان، لەڕووبەڕووبوونەوەی لەشکری ئیسرائیل لەباشوور، جارێکیتر لوبنانی لەتکردەوەبۆ باشووری داگیرکراوی ئیسرائیل و باکوری ژێردەستەلاتی سوری. تا هاوینی ساڵی دووهەزار ئیسرائیل بەتەواوەتی پاشەکشێی بەسوپای سەربازی لەباشووری لوبنان کرد. بەلام لەشکری سوریا جێی پێی خۆی داکوتا، لەوولاتانی ئەرەبی لەبارتەقای مانەوەی دراوی وەردەگرت و وەک زەرووش ئابووری لوبنانی هەڵدەلوشی.

ئێران بەدروستکردنی حزب اللەهاتەناو هاوکێشەکەو لەڕقەبەرایەتی کردنی بزووتنەوەی ئەمەل کەسەربەسوریابوون، لەباشووری لوبنان کردیانن بەگژ یەکترو کەوتنەخوێنی یەکتر فڕکردن.. تا ڕێککەوتن لەسەر ئەوەی کەئەمەل باڵی سیاسی بێ و حزبیش هێزی سەربازی. کەچی دەستوەردانی ئێران لەکار وباری لوبنان حزب اللەی کردەریمۆتێک و لەخاوەن ئیرادەی خست، سوریاش ئەمەلی بۆ سیخوری ناو پەرلەمان بەکاردەهێنا، کەڕۆلی کریستیانەکان تادەهات کزتر دەبۆوە.

حزب اللەبەدەرچوونی ئیسرائیل لەباشووری لوبنان کەلاف لێدانی دەرپەڕاندنی و فێزی توانایی لەخۆبایی بکا، کەبەخەونی بەرزەفڕی و خۆپۆشتەکردن بەموشەکی ئێرانی لەقەوارەی حیزبایەتی دەربچێت، بەکۆکردنەوەی تایفەی شیعەلەشەقامی لوبنان و ووتاری لەقەوارەزلتر وای لێکرد کەلەو دیو چاویلکەی حەسەن نەسروللاوەلەتارمایی دەوروبەر بڕوانن و هاوکێشەسیاسیەکان لەستراتیجی نێودەوڵەتی تاوتۆبکەن.

دەوڵەتی لوبنان لەسەر باج و کرێی خزمەتگوزاریەکان دەژیت، کەهیچ سەرچاوەێکی ئابووری گرنگ نییەتا پشتبەستی بێت، لەهەمان کاتیشدا گەندەڵی ئیداریی تا سەر ئێسقان دایهاریوە. هەر ئەمەش بۆتەهۆی سەرەکی مۆرانەکردنی دەرەکی و دەستەلاتی حزب اللەلەناو حکومەتێک کەلاواز لەباری سەربازی و دارماو لەئابووری.

بەدەرکردنی سوریا لەلوبنان، حزب اللەکەوتەهەوڵ و تەقەلای گەڕان بەدوای هەر هەنجەتێک بۆ پێدانی شەرعیەتی دووبارەگەڕاندنەوەی سوریا، چونکەدەیزانی هەڕەشەی ڕۆژئاوا بۆ سەپاندنی بەندی 1959 دەبێتەچەککردنیان و گەڕانەوەی هەیبەتی حوکمەتی لوبنان.

لەلایەکیتریشەوەقەیرانی حوکمەتی فەلەستین بەدوای هەڵبژاردنی حەماس، توندڕەوی و تاکڕەوی بەرامبەر کێشەی فەلەستین و ڕقەبەرایەتی ئیسرائیل و ڕۆژئاوا، کەئێرانیش بەهۆی زۆرهێنانی چەکی ناوکی و بەرتەسکبوونەوەی قەوارەی سیاسی و بەبنبەست گەیشتنی کەناڵی دبلۆماسی، کەوتەیارییێکی نوێوە، کەببێتەپردی پشتگیری نێوان حەماسی سوونەو حزب اللەی شیعە، هەماهەنگی بسازێ و بچێتەناو سەنگەری پشت پەردەو ناڕاستەوخۆ هانیان بدات. بۆ ئیسرائیل بەرنامەی ناوکی ئێران تا زووتر لەناوبرێت چاکترەو ئەو سەرئێشەی لەکۆڵدەبێتەوە.. بەدەردی" مار ڕقی لەسیر بوو، لەکونی دەری شین دەبوو". چونکەموساد ئاگای لەپڕچەککردنی حزب اللەی هەبوو، لەلایەن ئێران و سوریاوە؛ تا هەر کاتێک دەستوەشاندنی ئەمریکا ئاراستەیان بکرێت، ئەوانیش لەڕێی باشووری لوبنانەوەمەترسی بۆ سەر ئیسرائیل دروست بکەن، بۆ هاوسەنگی هاوکێشەکە. هەر بۆیەماوەیێک بوو ئیسرائیل بۆ لوتفێکی وادەگەڕا تابتوانێت حیزب اللەلەڕەگ و ڕیشەهەڵکێشێ و بزانێت تواناى موشەکەنێردراوەکانی ئێرانیشی بۆ ڕوون بێتەوە. لەلایێکیتریش ئەو بارگانەو لێکترازانی کەناڵی نێوانیان.

بەدوای بەسەرچوونی هەفتەی ئەو قەیرانەی کەبەهۆی هەنجەتی ڕفاندنی دوو سەربازی ئیسرائیلی، بووەدەرفەتێک بۆ هەڵگیرسانی شەڕەکە.. ئەوا حزب اللەئەو دیوارەترسناکەی شکاند و بەهەزاران مووشەک دەگرێتەناو خاکی ئیسرائیل و لەبەرامبەریش ئیسرائیل لوبنانی وێرانکرد، کەبۆ پەنجا ساڵی ڕابردووی گەڕاندەوە. هەردوولا بەئەقڵی [شەلم؛ کوێرم، دەستناپارێزم] کاردەکەن.. باجی قەیرانەکەش وەک هەمیشەکەوتۆتەسەرشانی چینی هەژار. ئەمریکاش بانگەوازی دیموکراتیزەکردنی خۆرهەلاتی ناوین، ناتوانێ هەنگاو هەڵێنێت تا ئیسلامی ئێران لەژیان دابێت. ئەوا گوێی بۆ ترپەی چرکەساتی مەینەتێکی گەورەلەگەڵ لێدان و نزیکبوونەوەی کۆتایی هێنانی سیستەمەدیکتاتۆری و توندڕەوی و سەر هەڵدان و گۆڕانی نەخشەی نوێی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدایە، کەلوبنان پێشپەردەکەی بوو.

ئەمجارەیان وولاتانی ئەرەبی خۆیان لەگوورەنەبرد بۆ ئەو قەیرانەی کەحزب اللەلوبنانی تێوەگلاند، چونکەئێران و سوریا لەو بڕوایەدابوون، کەتێکڕای وولاتانی ئەرەبی و ئیسلامی گەلەکۆمەلەئیسرائیل بکەن و ئەمریکاش لەپلانی خۆرهەلاتی ناوینی گەورەپەشیمان بکەنەوە.. بەسەرچوونی کاتیش یارمەتیدەر دەبێت تا ئێران هەرچی زووەبەچەکی نااوکی بگاو ببێتەبەهانەی ئەوەی کەجیهانی ئیسلام بۆ بەرگری لەخۆکردن، ماف بەئێران بدا بۆ هەبوونی ئەم چەکەکوشندەیە. بەڵام دیارەئەوەلەخەوەگورگێک زیاتر بڕی نەکرد! ڕێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان و هەشت وولاتی زلی پیشەسازی و بەیەکێتی ئەورووپیش، تەنانەت کۆمکاری وولاتانی ئەرەبیش و روسیا و چینیشی بێتەسەر، ئاگاداری کۆتایی ئەو گەمەسیاسیەهەن، کەخەریکەبۆن کروزی سووتانی زەوی ئاسمان هێربکات.. دوو یاریکەرەکەش هێشتا درێژەی پێدەدەن و دیارەکەێ براوەدەبێت.

سەفا و مەروای لوبنانیەکانی دەرەوەی وولاتیش کەسالانەبۆ هاوینەهەوار دەگەڕێنەوە. ئەمساڵ زیاتر لەنیو ملیۆن گەڕاونەتەوە. ئەمەش ڕێژەی هەندێ لەم وولاتانەی کەلوبنانییەکان لێوەی هاتوون.

1. سیریلانکا هەشتا هەزار
2. کەنەدا پەنجا هەزار
3. فلیپین سی و حەوت هەزار
4. ئوستورالیا بیست و پێنج هەزار
5. ئەمریکا بیستو حەوت هەزار
6. بەریتانیا بیستو دوو هەزار
7. فەرەنسا پانزەهەزار
8. بەنگلادیش دوانزەهەزار
9. هیند دوانزەهەزار
10. دانیمارک پێنج هەزار
11. سوێد پێنج هەزار
12. ئەڵمانیا سێ هەزار